

בבא קמא פ"ג

לשון יוני לחוד וחכמה יונית לחוד הגמרא הביאה שבשעה שנעץ החזיר ציפורניו בחומר אמרטי שיהא ארור מי שילמד בנו חכמה יונית. שואלת הגמרא, האם חכמה יונית אסורה, הרי שנינו בברייתא, אמר רבי בארץ ישראל לשון 'סורסי'³⁰⁹ לשון נלעג למה?!, או לשון הקודש או לשון יונית שהוא לשון צח. ואמר רבי יוסי בבבל לשון ארמי למה! או לשון הקדש או לשון פרסי? עונה הגמרא, לשון יוני לחוד וחכמה יונית לחוד.

לאבטולמוס הותר לספר קומי לבית ושואלת הגמרא האם חכמה יונית אסורה?. הרי ר"ג הותר ללמד חכמה יונית רב יהודה אמר בשם שמואל משם רבן שמעון בן גמליאל שקרא על עצמו את הכתוב באיכה: "עֵינַי עוֹלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל בְּנוֹת עִירִי" עלי לעולל עיני בבכי ודמעה מכל משפחות העיר. אלף ילדים היו בבית אבא. חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמת יונית. ולא נשתייר מהם אלא אני כאן, ובן אחי אבא בעסיא? עונה הגמרא, שכיון ובית רבן גמליאל היו קרובים למלכות, היו רשאים ללמוד חכמה יונית. כמו ששנינו בברייתא, המספר קומי הרי זה מדרכי האמורי, שהיו מספרים מלפניהם ומשאירים בלורית מאחריהם³¹⁰. אבטולמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי מפני שהוא קרוב למלכות³¹¹. של בית רבן גמליאל התירו להם לספר בחכמת יונית מפני שקרובים למלכות.

לא יגדל כלב אלא א"כ קשור חוץ תנו רבנן, לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן הוא מבטור בשלשלת, אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר באיזור הגבול בין ישראל לעובדי כוכבים שצריכים שמירה. וקושרו ביום ומתירו בלילה. ושנינו בברייתא, רבי אליעזר הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים. למאי נפקא מינה שמי שמגדל כלבים הוא בארור, כמה ששנינו לעיל ארור מי שיגדל חזירים. ואמר רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן בבל היא כעיר הסמוכה לספר. ופרשוה על העיר נהרדעא שבמדינת בבל שסמוכה לספר³¹².

אין השכינה שורה על ישראל פחות רבי דוסתאי מן בירי דרש על הכתוב: "וּבְנַחֲחָהּ מִשְׁנֵי אֲלָפִים וּשְׁנֵי רַבְבוֹת חֹסֵר אַחַת יֹאמֵר שׁוֹבָה ה' רַבְבוֹת אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל" שאין השכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות חסר אחת. ואם היתה ביניהם

309 התוס' מפרשים שלשון סורסי הוא לשון ארמי. ר"ת מפרש שבארץ ישראל לשון ארמי נקרא לשון סורסי ובבבל לשון ארמי מפני שהוא משתנה מבבל לארץ ישראל. כמו לשונות לע"ז שבמקום אחד מדברים בצורה משובשת, ובמקום אחד בלשון צחה. תוס'.

310 רש"י. ובל"א כדרך הרומאים שמגלחים את השער שמעל האזניים. תשובת הגאונים.

311 מתחילה לא גזרו על הקרובים למלכות. והוא עשה כן כדי שלא יכירו שהוא יהודי. תוס'.

312 ור"ג השמיע שהואיל ויש בבבל ישוב קבוע וישראלים רבים היא כא"י ומותר לגדל בה כלבים בעיר הסמוכה לספר. רש"י.

אשה מעוברת וראויה להשלים למספר זה וכלב נבח והפילה. נמצא גורם לשכינה שתסתלק מישראל. משה באשה אחת שנכנסה לאפות בבית אחד ונבח עליה כלב. ואמר לה בעליו אל תפחדי עקרו את הניבים שלו שבהן נושך. ואמרה לו 'בטולה טובתך ומוטלת על הקוצים'. אין תועלת בדבריך, כבר העובר זו ונעקר ממקומו.

היונים עפות למרחק רב וכרסם הגמרא שואלת האם היונים הולכות למרחק כה רב שלכן תיקנו שאין פורסים נישבין ליונים, הרי שנינו במשנה, מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה כדי שלא יפסידו תבואה ופירות שסביב העיר? אמר אביי שהיונים עפות למרחק רב, אבל כרסם מלאה במה שהן מלקטות ומנקרות בקרקע בחמשים אמה. ולכן אין לחוש לאכילת תבואת העיר ביותר מחמשים אמה. שואלת הגמרא, האם היונים מגיעות רק למרחק של שלשים ריס ולא יותר, הרי שנינו בברייתא, בישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס³¹³? אמר רב יוסף, בישוב של כרמים, יש לחוש ליוני הישוב שבאים דרך הכרמים מכרם לכרם למרחוק. רבה אמר, בישוב שובכים, כשיש שובכים בינו לבין העיר אסור לפרוס מלכודות במרחק רב יותר משום שחוששים שהיונים עברו מהעיר דרך השובכים.

שואלת הגמ', הרי כשיש שובכים אסור לפרוס מלכודות מפני שילכדו מהיונים של השובכים עצמם? עונה הגמ', אין איסור משום יוני השובכים משום שמדובר בשובכים של עובד כוכבים. או שנאמר בשובכים של הפקר. או שנאמר בשובכים שלו.

הדרן עלך פרק 'מרובה' פרק שמיני 'החובל בחברו'

משנה

החובל בחבירו חייב ה' דברים נזק ער ריפוי שבת ובושת, כל חמשה דברים נלמדים מהכתובים. נזק נלמד מהכתוב "עין תחת עין". צער נלמד מהכתוב "פצע תחת פצע". ריפוי ושבת נלמדים מהכתוב "רק שבתו יתן ורפא ורפא". בושת נלמד מהכתוב וקצותה את כפה "וקצתה את כפה לא תחוס עינך".

בנזק כיצד סימא את עינו, קטע את ידו, שיבר את רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה³¹⁴

313 הגמרא לא ידעה עדיין את פירושו הברייתא. וקשה הרי אם מאה מיל לאו דוקא האם לא יפרוס בשום מקום. ואם הוא דוקא יש סתירה מהרישא לסיפא. ונראה לריצב"א שבס"ד מדובר בישוב זרעים והיונים עפות למרחק שלשים ריס ולא יותר. ומתמצים שמדובר בישוב כרמים ובישוב שובכים. והיכן שאין כרמים או שובכים נקרא מדבר ומותר לפרוס במרחק של יתר מל' ריס. תוס'.

314 שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי. רש"י.

צער כואו (או) בשפוד או במסמר ואפילו על ציפורנו מקום שאינו עושה חבורה. אומדים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך, לפי שככל שהאדם הוא מעונג יותר צערו וכאבו רב יותר.

ריפוי הכהו חייב לרפאותו. עלה בו צמחים אם מחמת המכה חייב, שלא מחמת המכה פטור. חייתה ונסתרה, חייתה ונסתרה חייב לרפאותו. חייתה כל צורכה אינו חייב לרפאותו.

שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין, כמה היה יכול להשתכר במלאכה קלה כל ימי החולי, שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו. שהרי את מה שאינו יכול לעשות מלאכה אחרת מפני שנקטעה ידו ורגלו הוא כבר נתן לו בתשלום הנזק³¹⁵.

בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. אדם קל שבייש בושתו מרובה יותר, ואדם חשוב שנתבייש בושתו מרובה יותר.

גמרא

מהכתוב "מכה אדם" ו"מכה בהמה" שואלת הגמרא מנין שלא נאמר שלא יוציאו את לומדים ש"עין תחת עין" ממון

"עין תחת עין"? ואומרת הגמרא שאין להעלות זאת על הדעת. כמו ששנינו בברייתא שלומדים שלא נאמר שאם סימא את עינו מסמא את עינו, קטע את ידו מקטע את ידו, שיבר את רגלו משבר את רגלו. ממה שכתוב "מכה אדם" ו"ומכה בהמה", מה מכה בהמה לתשלומין אף מכה אדם לתשלומין. ואם יש לך להשיב ולהקשות על טעם זה, נלמד מכתוב אחר: "ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא נפש למות כי מות יומת", לנפש רוצח אין אתה לוקח כופר, אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאין חוזרין.

לומדים "הכאה" "הכאה" כמו שלומדים שואלת הגמרא על איזה פסוק מדובר? אם גז"ש "ושב הכהן" ו"בא הכהן"

מהכתוב "ומכה בהמה ושלמנה ומכה אדם וימת". הרי הפסוק מדבר בהורג ולא בחובל ואין בו תשלומין. אלא מהכתוב "ומכה נפש בהמה ושלמנה נפש תחת נפש" שסמוך³¹⁶ לו הכתוב "ואיש כי יתן מום בעמיתו פאשר עשה פן יעשה לו", הרי לא כתוב כאן מכה אדם? עונה הגמרא, שלומדים הכאה הכאה. אף על גב שלא כתובה בשני המקומות המלה "מכה", אנחנו לומדים גזירה שווה 'הכאה' 'הכאה'. מה הכאה האמורה בבהמה לתשלומין, אף הכאה האמורה באדם לתשלומין³¹⁷. כמו שהתנא דבי רבי ישמעאל שנה שלומדים את

315 רש"י.

316 לר"י נראה שלא גורסים סמיך ליה, מפני שלא דורשים מכה סמוכים אלא בגז"ש. ואת הכתוב "מכה בהמה" דורשים לתנא דבי חזקיה. ולמי שחולק על התנא דבי חזקיה לומדים מה מכה בהמה לרפואה פטור. או שכיון שחזר מ"מכה אדם" שהוא במיתה חזר לגמרי. ונקט את הכתוב של "מכה נפש בהמה" שסמוך ל"איש כי יתן מום". ולפ"ז אפשר לגרוס וסמיך ליה. תוס'.

317 יש ספרים שגורסים כמו גרסתנו אחרי זה, והכתיב "איש כי יכה כל נפש אדם מות יומת", שימיתו את האבר

הגזירה שווה של "נִשֵּׁב הַפֶּחֶן" ו"בָּא הַפֶּחֶן" אפילו שלא כתובה אותה המלה ממש. "מות יומת" בממון שהרי הוקש למכה שואלת הגמרא, האם "מכה אדם" כאן הוא מום בהמה שבא על ידי הכאה. ונלמד מהכתוב "כִּי יִתֵּן מוֹס בְּעֵמִיתוֹ" שבמוס שבא על ידי הכאה משלם ממון. הרי כתוב "וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמֵת". והכתוב לא בא למיתה אלא לראשי איברים שכתובים אחריו, אותו האבר ינטל והאבר ימות? מבארת הגמרא שהכתוב "מות יומת" מדבר בממון. ולא במיתה ממש. שהרי הוקש לכתוב אחריו "וּמִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה". ועוד שכתוב אחריו "כִּפְאָשֶׁר יִתֵּן מוֹס בְּאָדָם כֵּן יִתֵּן בּוֹ" ומכאן שהוא ממון.

ומבארת הגמרא שמה שאמרה הברייתא 'אם נפשך לומר' כלומר שהיה להקשות מה ראית ללמוד מ"מכה בהמה" נלמד מ"מכה אדם", שהוא נהרג ממש³¹⁸, וגם בו כתוב "כי יתן מוס"? ואומרת הגמרא שמשום פרכא זו לא היה התנא נדחק ללמוד מ"לא תקחו", מפני שאפשר לומר שדנים ניזקין מניזקין, ואין דנין ניזקין ממיתה. ושואלת הגמרא אדרבה אפשר לומר שדנים אדם מאדם ואין דנים אדם מבהמה. וזה מה ששינונו, אם נפשך לומר הרי הוא אומר "לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת". לנפש רוצח אין אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינן חוזרים.

"כדי רשעתו" רשעה אחת אתה מחייבו ולא שתיים שואלת הגמרא, האם "לא תקחו כופר לנפש רוצח" בא למעט ראשי אברים, הרי לומדים מכאן דבר אחר, שהתורה אמרה שלא תעשה בו שני דברים, לא תקח ממנו ממון ותהרגנו? עונה הגמרא, שדין זה נלמד מהכתוב "כְּדִי רִשְׁעֹתוֹ" רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות. שואלת הגמרא, והרי עדיין צריכים את הכתוב "לא תקחו כופר לנפש רוצח" לגופו, שלא תקח ממנו ממון ותפטרו ממיתה? עונה הגמרא, שהתורה היתה יכולה לכתוב "לא תקחו כופר לאשר הוא רשע למות", ומדוע צריך לכתוב "לנפש רוצח"? אלא מכאן לומדים שלנפש רוצח אין אתה לוקח כופר, אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינן חוזרים.

שואלת הגמרא, ואחרי שכתוב בתורה "לא תקחו כופר", למה צריכים לכתוב "מכה" "מכה"³¹⁹ מה מכה בהמה לתשלומין אף מכה אדם לתשלומין? עונה הגמרא, אם משם הינו לומדים היה מקום לומר שאם הנחבל ירצה יקח את דמי

שלו. ומתוצים מיתה ממש לא ס"ד שהרי הוקש למכה נפש בהמה, ועוד שכתוב "כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו". ולר"י לא נראה לגרוס כך מפני שבסנהדרין מעמידים את "איש כי יכה כל נפש אדם" בהריגה במח' ריב"ב וחכמים בהכוהו י' בני אדם ב' מקלות. ועוד שלממון לא צריך את הכתוב. תוס'.
318 אע"ג שלא צריך כתוב לכך שממילא היינו אומרים עין תחת עין ממש, צריך לימוד לומר שלא נלמד מ"מכה בהמה". תוס'.

319 התוס' הקשו הרי לרבא לומדים בפרק אלו נערות בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות לתשלומים מגז"ש "מכה" "מכה". וי"ל שרבא לשיטתו שלומד עין תחת עין ממון ממקום אחר. תוס'.

עינו, ואם ירצה יוציא את עינו. לכן נאמר הכתוב השני, שבכל מקרה החובל יתן את דמי עינו, ולא יוציאו את עינו.

ר' דוסטאי אומר א"א לומר עין ממש שנינו בברייתא, רבי דוסטאי בן יהודה אומר "עין ממשפט אחד" משפט השווה בכולכם תחת עין" ממון. אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש?. אמרת הרי שהיתה עינו של זה גדולה, ועינו של זה קטנה איך אני קורא ביה "עין תחת עין". ואין לומר שבמקרה כזה יקח ממנו ממון. שהרי התורה אמרה "משפט אחד יהיה לכם" משפט השווה לכולכם. שואלת הגמרא, מהי הקושיה, נאמר שהוא לקח את מאור עינו, והתורה אמרה שיקחו את מאור עינו. שאם לא נאמר כן איך הורגים אדם קטן שהרג אדם גדול, וגדול שהרג קטן. הרי התורה אמרה "משפט אחד יהיה לכם" משפט השווה לכולכם. אלא הוא לקח ממנו את נשמה. ואנחנו נקח את נשמתו. וכן נאמר במי שהוציא את עין חברו.

